

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1951 сентябрь 9 ВОСКРЕСЕНИЕ № 177 (2351) ӨРТЭЭ 20 КӨП.

Тиилелениң рапорттары (1 арын).
Дүжүт ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазынын темпизин дүргедедир! (1 арын).
Совет Эвилелинде (2 арын).

Көзгө ажил-агыйның ажил-ишчилериниң патриоттук ажил-херээ (2 арын).
Областың школаларында чаа өрөдиге чылынын эгелээни (3 арын).

К. Онгаа—Колхоз чылгычынын түнөөдиг ажилы (3 арын).
Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).
Улус демократиязынын чурттарында (4 арын).
Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Мурнакчы комбайнёрларның дуржулгазын калбаа-биле непередир

Носиф Виссарионович Сталин он беш чыл бурунгаар мурнакчы комбайнёрларның хуралына «бистин эр, херээжен комбайнёрларынның санын хүн-бүрүдө эвэс, харын шак бүрүдүдө өскөн турар төлээде, олар комбайнның техниказын өөренишсаан, ол херекке боттарының эштерин өөредир төлээде, адалтын сөөлүндө олар бистин чурттуң көдээ ажил-агыйның эзулук тилекчилер болур ужуруг» деп чугаалаан. Бо өөстөрн эш Сталин чугаалаандан бээр Совет күрүне хову корабьдери чорудукчулары хей саннаг армияны өстүрүп доруктурган. Комбайнёрлар көдээниң механизатор каадирларынның мурнакчы кезээ, чаа колхозчу көдээниң хүндүлүг кижилери апарган.

Ажаап алышкынын депшилгелиг методтарын шигээдип алып талазы-биле комбайнёрларга боттук дузаламчы көргүспей, оларның бүдүрүкчүлүг ажилдаарына чугула байдалды хандырбайн турар. МТС-териниң көдээ ажил-агый органнарынын болгаш колхозтарның удуртукчулары бар. Чижээ, Каа-Хем районда «Октябрь 14 чыл ою» колхозта комбайнёр Липинин, «Ленинчи оюк» колхозта комбайнёр Шипилинин, «Кызыл туку» колхозта комбайнёр Астафьевтин, Ворошилов аттыг колхозта комбайнёр Голубцованың комбайннары колхозтар баштаар черлеринден оларга эн бөдүүн негелдерини хандырбайн турарындан ажаап алышкына бүрүн күчүлүг аягылатынмайн турар.

Эш Сталинның шылгарангай айтканын эдеришсаан, эр, херээжен комбайнёрлар машина техниказын улам-на бедик бүдүрүкчүлүг аягылаар дээш боттарынын бүгү күштерин, дуржулгазын болгаш билин берип турар.

Би-Хем районунуң Ленин аттыг колхозта комбайнёр Паньковтун, Кочетов аттыг колхозта комбайнёр Осиповтун, «Искра» колхозта комбайнёр Лопатиниң, «Красная Звезда» колхозта комбайнёр Гузоголевтиң комбайн агрегаттары янзы-бүрү техниктиг тудалдарның чылдагааны-биле база МТС-тер болгаш колхозтар баштаар черлери боттук дузаламчы көргүспейн турарындан бедик бүдүрүкчүлүг аягылап шыдавайн, ажаап алышкына бүдүрүкчүлүг нормаларын күсөтпейн турарлар. Ол ышкаш Танды, Кызыл, Улуг-Хем, Чаа-Хөл, Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл, Барыын-Хемчик болгаш өске-даа районнарда дыка хей комбайнёр септелгенин шынарнын багындан, техниктиг тудалдарның, база колхозтардан чогуур дузаламчы көргүстүмөйн турарынын хараазы-биле ажаап алышкын ажилына бүрүн күчүлүг аягылатынмайн, чамдыкта анаа турар ужурга эвээш эвэс таваржып турар фактылар хей.

Бистин областа комбайнёрлар бо чылын дүжүт ажаап алышкынында улук чедишкыннериң аягылап турар. Чижээ, Каа-Хем районда комбайнёрлар Д. Мурыгин, А. Легокова олар хүн бүрүдө бүдүн-чартык ийн нормаларын күсөдип, Шагаан-Арыг МТС-тин комбайнёрлары М. Бюрбю хүн-бүрүдө 27—32 гектар таараны, Балчыр-оол 15—17 гектар тарааны, Чадаана МТС-тин комбайнёр К. Подешук 28—30 гектарны, Би-Хем МТС-тин комбайнёрлары И. Межов, А. Иванов олар хүн бүрүдө 40—41 гектар тарааны кестирип турар болгаш өске-даа МТС-терде хей-хей мурнакчы комбайнёрлар бүдүрүкчүлүг аягылаар дээш боттарынын хүлээлгезин дүрген болгаш эки күсөдир дээш чүткүп турар совет комбайнёрларнын мергежилениң өскенини дугайын херечилеп турар. Комбайн-биле ажаап алышкынын мастерлерни күштерини шын шилип алырына болгаш оларны таарыштыр тургузарына, ажил хүнүнүн минута бүрүзү дээш, тарааны чидирин чокка ажаап алыры дээш, бүдүрүлгенин ишти ки күр күштерин илередир болгаш аягылаар дээш, комбайннарның шак графиниң эзугаар үзүктөл чок аягылаарын хандырар дээш демисежиринге өөренигенер.

Мурнакчы комбайнёрларның дуржулгазын дамчыдар ажилды органнастаар талазы-биле улук роль көдээ ажил-агый органнарынын, МТС-териниң ажилдакчыларына оонажып турар. Оларның хүлээлгезин — ажаап алышкын мастерлерини чедишкыннерин ханы болгаш чогаадкычы эзу-биле непередир, күш-ажылдын мурнакчы методтары-биле комбайнёрларны чепсеглээрн болур. Ынчаарга комбайнёр бүрүзү ажаап алышкынын мурнакчы мастерлериниң дуржулгазын өөренир, комбайн агрегадын бүрүн күчүлүг аягылаар, ажилдын эки шынарын чедиң алып ужуруг.

Бо болза, күчүлүг техниканы туюлунга чедир аягылаар, Төрзөн чурттуң мурунуга боттарынын хүлээлгезин дүрген болгаш эки күсөдир дээш чүткүп турар совет комбайнёрларнын мергежилениң өскенини дугайын херечилеп турар. Комбайн-биле ажаап алышкынын мастерлерни күштерини шын шилип алырына болгаш оларны таарыштыр тургузарына, ажил хүнүнүн минута бүрүзү дээш, тарааны чидирин чокка ажаап алыры дээш, бүдүрүлгенин ишти ки күр күштерин илередир болгаш аягылаар дээш, комбайннарның шак графиниң эзугаар үзүктөл чок аягылаарын хандырар дээш демисежиринге өөренигенер.

Ажаап алышкынын фронтузү бүгү областа улам-на калбарып турар. Бистин алдарлыг комбайнёрларынык дузалаары, мурнакчыларның дуржулгазын өөренир, ону ажаап алышкын ажилына непередир аягылаары — күрүнеңиң чугула херээ. Дүжүт ажаап алышкынын чедишкынин доозарынын чугула чүүлдериниң бирээзи ында.

Дүжүт ажаап алышкынын бо чылдагы сезону комбайнёрларның мурнакчы дуржулгазын калбаа-биле аягылаары-биле демделетинип турар.

Ажаап алышкынын фронтузү бүгү областа улам-на калбарып турар. Бистин алдарлыг комбайнёрларынык дузалаары, мурнакчыларның дуржулгазын өөренир, ону ажаап алышкын ажилына непередир аягылаары — күрүнеңиң чугула херээ. Дүжүт ажаап алышкынын чедишкынин доозарынын чугула чүүлдериниң бирээзи ында.

Тиилелениң рапорттары

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүделениң Даргазы эш И. В. Сталинниң адинага көдээ ажил-агыйның мурнакчыларында рапорттар кирери үргүлчүлөп турар.

ПЕНЗЕН областын эр, херээжен колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажилдакчылары бо чылын эки дүжүтү өстүрүп, эрткен чылга бодаарга бир ай эрте, күрүнеге тараа белеткениниң планын (чингетараа-биле кырлыг-кара чокка) хуусаа бетинде 103,5 хуу күсөткен. Аш-чемниң кол культурун белеткениниң планы 132,1 хуу күсөткен. Эрткен чылга бодаарга 10,461 тус пуд хей көк-тараа болгаш кызыл-таз күрүнеге дужаатынган.

МТС-териниң ажилына хүлээткен сөттөр эзугаар күрүнеге тараа дужаалгазы үргүлчүлөп турар. Областын колхозтары болгаш совхозтары МТС-териниң ажилына хүлээткен

сөттөр эзугаар күрүнеге 5 миллион пудтан эвээш эвэс тарааны немей дужаар, а совхозтар — доктаатынган пландан ажыр дужаар.

СТАЛИНГРАД область күрүнеге тараа белеткениниң планын (чингетараа чокка) эрткен чылга бодаарга он хонук эрте 101,3 хуу кылдыр хуусаазынын бетинде күсөткен. Аш-чем культураларынын белеткенини 106,9 хуу күсөткен болгаш он иштинде кызыл-тасты — 102,1 хуу күсөткен.

Сталинград областын көдээ ажил-агыйнык бедик механизастатынган. Ол чорук, бо чылын дүжүт ажаап алышкынын болгаш тараа белеткенини кыска хуусаада, организасты эртеринеге улук дуза болган. Колхозтар тараа белеткениниң күрүне планын күсөдип, боттарынын үрзин-биле долдур хандыртынган.

Совет Эвилелиниң профессионал Эвилелдериниң бүгү кежигүннеринге, бүгү эр, херээжен ажилчыннарына, инженер-техниктиг ажилдакчыларына, бүгү интеллигенцияларга болгаш албан хаакчыттарына Бүгү-эвилелдин Профессинал Эвилелдериниң Төп Чөвүделениң КЫЙГЫРЫ

Эргим эштер!
Беш улук күрүнелерниң — Американың Катышкан Штаттарынын, Совет Эвилелиниң, Кыдат улус республиканың, Англиянык болгаш Франциянык аразына Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүделениң Кыйгыры болза, тайбынны камгалап алып болгаш чаа дайының кыпсыкчыларынын кем-буруулуг планнарын соксадып күрэм дээр чер бөмбүрээктин бүгү улустарынын чайгылыш чок күзел-соруун илередип турар. Бо кыйгырынын адаанга салдынган чүс-чүс миллион ат салышкыны даяныны болдурбас дээш, тайбынны камгалап алыры дээш улус массаларынын демиселинге канчаар-даа аажок улук салышкын болурлар.

Беш улук күрүнелерниң аразында Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүделениң Кыйгырынын адаанга ат салышкынынын чыылдазын СССР-ге чорудар дугайында тайбын камгалагынын Совет комитетиниң шиттирени Бүгү-эвилелдин Профессинал Эвилелдериниң Төп Чөвүделениң биле чүдүлүг деп көрүп турар болгаш деткип турар.

Бистин социалистиг Төрзөн чуртувус болза, тайбын дээш, улустар аразына найралды быжыглаары дээш кезээде шынык болгаш чайгылыш чок демисели болуп турар. Совет чазактын политиказы — бо болза, бүгү чурттарын ажилчы чоннарынын эрге-ажыктарына харындап турар тайбынның политиказы болур. Большевиктер партиязынга, улук Сталинга баштаткан мээлээлүг совет улус бүгү делегейде тайбын дээш улустарынын шимчээшкы-

ниниң авангардында чайгылыш чок бар чоруур.

Совет кижилериниң күжөлигери тайбын, коммунисттиг тургузушкунуң чаагай чорунне углангылаан. Совет Эвилелинде хамааты үлетпүр калбарып, тергини улук сүт күжү-биле ажаадыр электростанцияларын болгаш сугтарылга системаларын тудушкуну бүдүп, бойдушту чарартырынын сталинчы планы амдыралды боттанып турар. Чонунуң амдыралды денели чылды-на өрүлөп турар. Совет кижилериниң бүгү болгаш быжык тайбынны күзөп турар.

Беш улук күрүнелерниң аразында Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүделениң Кыйгырынын адаанга ат салышкынынын чыылдазын СССР-ге чорудар дугайында тайбын камгалагынын Совет комитетиниң шиттирени Бүгү-эвилелдин Профессинал Эвилелдериниң Төп Чөвүделениң биле чүдүлүг деп көрүп турар болгаш деткип турар.

Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүделениң Кыйгырынын адаанга ат салышкынынын чыылдазынын талазы-биле кампанияны чорударында идеякелгип киржиринче Совет Эвилелиниң бүгү профэвилелдериниң органнацияларын ВЦСПС кыйгырып тур.

Дүжүт ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазынын темпизин дүргедедир!

Областын районнарында дүжүт ажаап алышкынын чоруп турарынын дугайында медээ (Сентябрь 5-те хуу-биле)

Районнар аттары	Ишти кескен тараа	Оон иштинде колхозтар
Кызыл	61,5	62,8
Улуг-Хем	50,3	54,5
Чөөн-Хемчик	46,1	51,5
Эрзин	38,0	41,8
Каа-Хем	36,0	36,8
Би-Хем	34,5	34,6
Чаа-Хөл	30,9	36,6
Тес-Хем	29,1	34,4
Танды	29,1	29,4
Сүт-Хөл	25,9	36,5
Өвүр	18,7	47,3
Бай-Тайга	18,7	31,6
Барыын-Хемчик	12,7	16,0

Областын районнарында күрүнеге тараа дужаалгазынын чоруп турарынын дугайында медээ (Сентябрь 5-те хуу-биле)

Районнар аттары	Чыл планын күсөткени	Беш хонуктун онаалгазын күсөткени
Улуг-Хем	77,7	139,4
Чөөн-Хемчик	48,0	122,8
Чаа-Хөл	46,9	48,3
Эрзин	44,5	40,8
Сүт-Хөл	43,4	130,7
Каа-Хем	40,5	72,4
Кызыл	40,1	100,2
Тес-Хем	32,0	26,0
Барыын-Хемчик	25,7	69,4
Би-Хем	23,7	98,2
Танды	23,7	76,7
Бай-Тайга	20,6	56,9
Өвүр	10,0	16,1

Күш-ажылчы ыдыктыг хүлээлгезин алдарлыгы-биле күсөткен

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районунуң «Тээли» көдээ ажил-агый артели (даргазы эш Очур-оол, партия эге организастызынын секретары эш Мандыт) күрүнеге 45 тонна тараа киирер планын тургаш сентябрь 5-те 100 хуу күсөткен. Күрүнеге тараа дужаалгазын ажыр күсөдир дээш колхозчулар ам-даа үргүлчүлөшсаан. С. САМДАН.

Тараа дужаар планын күсөткен

«Элегес» совхозтун коллективиниң 1951 чылдагы сентябрь 5-те 1500 күрүнеге дужаар тараа планын ментнер кызыл-таз-биле бүрүн күсөткен.

«Элегес» совхозтун директору КЛИМЦОВ. Партия организастызынын секретари ТАРЖАА.

Тараа дужаар планын ажыр күсөткен

Сүт Хөл районда «Большевик» колхоз эш И. В. Сталинга чоруткан чаага алган хүлээлгезини күсөтпешсаан, тараа белеткелдерини күрүне планын хуусаа бетинде, сентябрь 5-те 110 хуу күсөткен. МТС-тин ажилдап бергени дээш тывыска сөттөр таразы-биле күрүнеге тараа дужаалгазын

«Большевик» колхозтун даргазы ТЕМБРЕК. Партия эге организастызынын секретари МЕТКЕ.

Колхозка улук дуза

Улуг-Хем районунуң Эйлиг-Хем сумузунда Сталин аттыг колхозтун күсүкү тараа ажилына суму Советиниң даргазы эш Балчыр-оолдун баштаалгазы-биле сумунуң албан хаакчытары 18 кижин август 18-тен 29-ка чедир шеф дузаламчынын көргүзүп, 62 га черниң тараазын кезип,

бастыргаш, оон иштинден 3 тонна ажык тарааны күрүнеге дужааганнар.

Тараа ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаары ышкаш колхозтун чугула кампаниянык дузалаар ажыл үргүлчүлөп турар. Б. БАГЫТ-ООЛ.

Күш-ажылчы ыдыктыг хүлээлгезин күсөткеннер

Чаа-Хөл районунуң Үрбүн сумузунда Сталин аттыг көдээ ажил-агый артели (даргазы эш С. Суктер, партия эге организастызынын секретари эш Хоюган) районунуң бүгү колхозтарын мурнай күрүнеге тараа дужаар планын бо чылдын сентябрь 3-те 101 хуу күсөткен. Оон иштинде кол культура болур кызыл-тастын планын 170 хуу кылдыр күсөткен. База 1952 чылдын үрзини курламынче 37 тонна үрзинини баш удур уруп белеткээ.

Күш-ажылчы чонунуң кайгамчыктыг күш-ажылынын үр-түнчели болур байлакчыг, чаагай дүжүдүн чогуур үезинде чидирг чокка ажаажып алып дээш, эш Сталинниң адин эдилген колхозтун кежигүннери эн кызымакай болгаш эн шалпыкын аягылап турар. Тараа кургадыр черде аягылап турар коммунист эш Ховылыг Сияр графика көрдүнгө нормазын хүн-бүрүдө 130—140 хуу чедир күсөткен.

Тараа дужаар планын күсөткен

1951 чылдагы сентябрь 5-те 1500 ментнер кызыл-таз-биле бүрүн күсөткен.

«Элегес» совхозтун директору КЛИМЦОВ. Партия организастызынын секретари ТАРЖАА.

Тараа дужаар планын ажыр күсөткен

Сүт Хөл районда «Большевик» колхоз эш И. В. Сталинга чоруткан чаага алган хүлээлгезини күсөтпешсаан, тараа белеткелдерини күрүне планын хуусаа бетинде, сентябрь 5-те 110 хуу күсөткен. МТС-тин ажилдап бергени дээш тывыска сөттөр таразы-биле күрүнеге тараа дужаалгазын

«Большевик» колхозтун даргазы ТЕМБРЕК. Партия эге организастызынын секретари МЕТКЕ.

Колхозка улук дуза

Улуг-Хем районунуң Эйлиг-Хем сумузунда Сталин аттыг колхозтун күсүкү тараа ажилына суму Советиниң даргазы эш Балчыр-оолдун баштаалгазы-биле сумунуң албан хаакчытары 18 кижин август 18-тен 29-ка чедир шеф дузаламчынын көргүзүп, 62 га черниң тараазын кезип,

бастыргаш, оон иштинден 3 тонна ажык тарааны күрүнеге дужааганнар.

Тараа ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаары ышкаш колхозтун чугула кампаниянык дузалаар ажыл үргүлчүлөп турар. Б. БАГЫТ-ООЛ.

Күш-ажылчы ыдыктыг хүлээлгезин күсөткеннер

Чаа-Хөл районунуң Үрбүн сумузунда Сталин аттыг көдээ ажил-агый артели (даргазы эш С. Суктер, партия эге организастызынын секретари эш Хоюган) районунуң бүгү колхозтарын мурнай күрүнеге тараа дужаар планын бо чылдын сентябрь 3-те 101 хуу күсөткен. Оон иштинде кол культура болур кызыл-тастын планын 170 хуу кылдыр күсөткен. База 1952 чылдын үрзини курламынче 37 тонна үрзинини баш удур уруп белеткээ.

Күш-ажылчы чонунуң кайгамчыктыг күш-ажылынын үр-түнчели болур байлакчыг, чаагай дүжүдүн чогуур үезинде чидирг чокка ажаажып алып дээш, эш Сталинниң адин эдилген колхозтун кежигүннери эн кызымакай болгаш эн шалпыкын аягылап турар. Тараа кургадыр черде аягылап турар коммунист эш Ховылыг Сияр графика көрдүнгө нормазын хүн-бүрүдө 130—140 хуу чедир күсөткен.

Полит-массалыг ажилдар

Сүт-Хөл районунуң Бора-Тайгада «Сталинчы орук» көдээ ажил-агый артелиниң партия организастызы дүжүт ажаап алышкынын хову турлагларында полит-массалыг ажилдарны эки удуртуп турар.

Тываның ажилчы чонунуң эш И. В. Сталинга чоруткан чаага алган холбаштыр колхозчулар боттарына алган социалистиг хүлээлгезини күсөдир хемчеглерни чоокта чаа база чугаалашканнар.

Бо ажилга коммунисттерниң мурнакчы ролон партия организастызы (секретари эш Сергей) көдүргөн. Хову бригадаларында 13, мал ажылында 7, тудуг ажилында 5 коммунистер таарыштыр тургусулаан болгаш ында партбөлүктөр эки аягылап турарлар.

Тараа ажаап алышкынын турлагларында 26 агитаторлар бар. Олар тараажылдарында аягылап турар бөлүктөр айы-биле солуннарын ычтыкыр номчулгаларын, беледелерни доктаамал чорудуп турарлар. Колхозтун хүндүлөп самбыазында мурнакчыларын аттары илереп турар. Бригадаларнык хову турлагларында болгаш тараа бастырылгаларынын шаңнарында плакаттар, лозуннар көскү кылдыр делгетинген.

Социалистиг чарыштыг методу кижилерин ишекпейлг ажилче сокруп кирип турар. Бригадаларнык болгаш машинистериниң, сноп баглакчыларынның, тарааны хол-биле кестирип турарларын аразында 5 шилжир кызыл тучугаштар бар. Оларны аягылаан беш хонук түнөөлдериниң шалпычыларына тысып турар.

Колхозтун хову турлагларында партиянык полит-массалыг ажилдар ажил-агыйнык бедик түнөөлдерин чөттөп алырын болдурган. Тараа ажаап алышкынын талазы-биле бо колхоз районунуң иштинде мурнакчы болуп турар. Колхоз 230 ажык га тарааны кезип алган болгаш август айда күрүнеге тараа дужаарынын графиниң ажыр күсөткен. Сентябрь 15-ке чедир күрүнеге тараа дужаар планын күсөдирин колхозчулар бүрүрүлди-биле хүлээнип турарлар.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Күш-ажылчы дуржулга солчуушкуну

КУЙБЫШЕВ. Куйбышевтин суг күжү-биле ажилдаар электри станциянын тудар дугайында чактын доктаалын парлаанындан сонгаар бир чыл болганын күнүдө Волганын улуг тудуунун тудугжулары байыр чедирген хөй санныг чагаалары алганвар.

Сталинградтын суг күжү-биле ажилдаар электри станциянын, Каховканын суг күжү-биле ажилдаар электри станциянын, Кол Туркмен каналынын болгаш Волга-Донун пароход чоруур каналынын тудугжулары „Куйбышев гидростройнун“ коллективинге ынаыралдын чыгыс өсүстү байырын чедирген. Олар Жигули дагыларынга улуг тудугун киржикчилеринге тудугун эгелээвинден сонгаар бир чыл болган байырлалын таварыштыр байыр чедирип, стасавочу дуржулганы солчуп, боттарын күш-ажылчы чедишкннеринин дугайын чугаалап турарлар.

„Волгодонстройнун“ ажилдаачылары канаддын уувада чүс километр черде ажилды калбарганын, 13 шлюзтерин, вассо станцияларын, чадарнын, көвүргүлерин тудуунун дугайын дындап турар.

Каховканын суг күжү-биле ажилдаар электри станциянын тудугжулары тудугун язы-бүрү участкасында социалисттик чарыштын улуг көдүрүшкүсү дугайын бижип турар.

Кол Туркмен каналдын тудугжулары бойдушту чаартырынын улуг планын чедишкнниг күүседери болгаш мурвачы дуржулганы солчуру дээш чаржырын сүмел турар.

Сталинградтын суг күжү-биле ажилдаар электри станциянын тудуунун киржикчилери чыл планын хуусаа бетинде күүсеткенин дугайында күш-ажылчы улуг тилелгезинин дугайын дындап турар.

(СЭТА).

Күчүдүг көдүртүр краннар

ЛЕНИНГРАД. С. М. Киров аттыг көдүртүр-транспорт деригдерин заводунда, суг күжү-биле ажилдаар электри станцияларын планналарга хереглетиңер 75 тонна кранынын канчаар-даа аажок улуг конструкцияларын чаа тудуларже чүдүрүп чорударына белеткел эгелээн. Шахындыг күчүлүг ийи дугаар кранын белеткээр талазы-биле ажил харугда калбарган.

(СЭТА).

Көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилеринин патриоттуг ажил-херээ

Социалисттик көдээ ажил-агыйнын улам ынайгы көдүрүшкүнү дээш колхозчу көдээнин ажил-ишчилерин чарыжы хүн бүрүдө улам-на чаа-чаа чедишкннерин эккеп турар. Совет тараачынар чүткүлдүг күш-ажылчы-биле бистин улуг Төрээн чүртүвүстүн күчү-шыдалын быжылап турар.

Миллион-миллион эр, херээжен колхозчулар, МТС-тер болгаш совхозтар ажилдаачылары көдээ ажил-агыйнын талазы-биле кол сорулганын — көдээ ажил-агыйнын бүгү культураларынын дүжүттүн элээн бедидерин, ниятинин малынын баш санын дүргөн көвүдериңи, оон-биле кады оон продуктулуун элээн өстүрерин чедишкнниг шитпирлээр дээш демисежип турарлар. Ховуларын ажил-ишчилери дүжүт ажаап алышкынын болгаш тараа белеткелдерин үлегерлиг доозар, ниятинин мал ажилын хөгжүдериңи үш чыл планын күүседир, колхозтарын ниятинин ажил-агыйнын бүгү адырларынын чаа көдүрүшкүнүн чедиңип алыр дээш чүткүп турар.

Совет күрүнө колхозтарын организас, ажил-агый талазы-биле улам ынай быжыгарына болгаш колхозчуларын күш-ажылын бүдүрүшкүнүн бедиринге бүгү чүдүлдери тургускан. Колхозтарын ниятинин ажил-агый чыл келген тудум-на быжыгып, көдээ ажил-агыйнын техника талазы-биле хандырткышкыны күштелип, социалисттик чер ажилын болгаш мал ажилын организаторлары болгаш тускай эртемниң кадырлары өзүп турар. Биче колхозтарын быжыглаар талазы-биле делгернег калбарган ажил техниканы бедик бүдүрүшкүлүг ажилдаарына болгаш мурвачы агрономия эртемниң чедишкннерин ажилдаарына улам-на таарымчалыг аргаларын тургузуп турар.

Тараа белеткелдеринин күрүнө планын хууса бетинде күүсеткенин, дугайында Украина ССР-нин «Правдада» парламенттин рапортун болза, бүгү совет кижилерин өөртүп турар. Улуг орус улустун болгаш ССР-нин өске-даа улустарынын дузаламчызы-биле украин улус күчүлүг индустриянын болгаш бедик хөгжүдөлүг социалисттик чер ажилын тургускан. Украинанын колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары көдээ ажил-агыйнын тергин черелги техниканы-биле хандырткан, мурвачы көдээ ажил-агый эртемниң чедишкннерин калбаа-биле ажилдап, бойдушту чаартырынын сталинчы планын чедишкнниг боттандырып турар. Каховканын суг күжү-биле ажилдаар электри станциянын тудугжуларынын болгаш канаалдарын тудугжуларына болбаазыраңгай техниканы тургузарынын айтырыгынын чөвүлөл хурал улуг кичээнге салыр.

Кол Туркмен каналдын эгелээр чери Тахиа-Ташта чаа хоорай тудуп турар. Мында келгеннерин иштиңде Узбекистандан болгаш Кара-Калпактан келген фабрик, завод өөредилгелеринин школаларын доосканнар бар.

Чурукта: Чирчик хоорайнын № 3 ФЗО школазын дооскан дашчы-убектер Д. Нархалов биле З. Ибатов Тахиа-Ташта чуртталга бажынын тудуунда.

Чуруу О. Кузьминини. СЭТА-нын прессшлешези.

Улуг тудугунун унунда

СТАЛИНГРАД. Коммунизм улуг тудугулары районнарнын экономиказын болгаш культуразын өскертип турар.

Волга-Дон каналынын бүгү унунда тудугуларын чараш суурлары өскөн. Оларын хөй кезин тус черин көзөлери-биле катышка. Асфальтатынган оруктар кылдынган, электри шугуму болгаш харылзаа шугуму шейүген.

Канал тудуунун үезинде Донда-Калач хоорай ийи ажыг катап өскөн. Ында механиктинг, автосетлеге, сөтөлге-механиктинг болгаш ыаш дилер заводтар тургустунган. Төп одаашкын, суг дамчыр, канализациянын черлери колдуунда

чаа бажынарлыг болуп турар. Улетпур барааннары болгаш атыш чем садыглар магазинериниң саны көвүдээн.

Хоорайнын төп ортузунда школазын ийи улуг бажыны, стадиону, вом садын тудуп тургускан. Тудугуларын чаа клубувады кышкы, чайгы кинотеатрлар, бөлгүмнер ажилдаарына таарымчалыг өрээлдер бар.

Хоорай биле вокзалды (аза Донун тудугу районнарын автобустар харылзааштырып турар. Тудугулар ам албан черинин болгаш чуртталганын чаа бажынарын тудуп, Донун он талакы өрининде камгалап чалды тургузуп турар.

Ийи чүс ажыг чаа машиналарын болгаш механизмнерин бөлү-биле бүдүрүп үндүреринин болгаш шингээдиринин планын Министерство чогадып кылган. Оларын иштиңде—доурак казар чаа машиналар, скреперлер, күчүлүг гидромониторлар, доурак казар херекселдер, чер тырырына хереглээр агрегаттар бар. Канаалдар аштарынын таарымчалыг хөй хымшытыг тускай экскаваторларын бөлү-биле бүдүрүп үндүрери эгелээн.

Чөвүлөл хурал 4 хүн иштиңде үргүлчүлээр.

(СЭТА).

МУРНАКЧЫ КӨДЭЭ (СУМУ) СОВЕТТЕРИНИН АЖЫЛЫН ДУРЖУЛГАЗЫ

Бай-Тайга районун Тээли суму Совети

Суму Совети ай санында тургускан планга үндөйлөш ажилдап турар. Баштайгы чартык чылда Совет сессияларын 5 катап, хамаатыларын нити хуралдарын 8 катап, активтин чөвүлөл хуралдарын 9 катап чоруткан. Суму Совети ажилчы чон-биле бодунун харылзаазын депутаттары болгаш доктаамал комиссияларын дамчыштыр чорудуп турар. Суму Советинин даргазынын эки дузламчызынын ачызында, Советтин ажилына депутаттар болгаш доктаамал комиссиялар идепкейлиг киржин турар, чижээлээрге, улус өөредилгезинин болгаш культуру чырыдышкын ажилынын талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы Тарбастаева), суму Советинин үш дугаар сессиязынын шитпирин күүсетпешаан, 245 кижин өөренип турар 12 бижик бөлгүмнерин организастан. Сумуда бүгү-ле бижик билбестерин болгаш биче билдирерин өөредилгезе хаара туткан. Доктаамал комиссия ол бөлгүмнерин ажилын үргүлчү хынап турар.

Организас-массалыг ажилды эки тургусканынын түңнелинде суму Советинин мурунда турар кол сорулгаларын суму Совети чедишкнниг боттандырып турар. Суму Совети

часкы тарылга планын май 27-де-ле 127 хуу күүсеткен. Чайгы үеде тарааны ийи катап сургарган. Дүк дужаалдазынын планын июнь 6-да 250 хуу күүсеткен, чээшкн бижидилгезин болгаш оон акша чыылдазынын даалгазын 105 хуу күүсеткен. 1950 чылга деннээрге бо чылын мал бажынын өзүлдөзи 125 хуу болуп турар. «Тээли» колхоз мал чүзүлүнүн талазы-биле мал ажилын сайзырадырынын үш чыл планын күүсеткен.

1951 чылда «Тээли» колхозтун тудуп планы чуртталганын 13 бажынарнын болгаш малга 3 кажаа тудурын көргөн, амгы үеде 6 бажынарнын тудуун дооскан, үш бажынарнын ханазын тургускан, 1951 чылда район төвүдө 71 ыяшты олуртуп тараан, 6 кудуктарын казып туткан.

Суму Советинде школаларын септелгезин чедишкнниг чоруткан. Суму Советинин девискээринде бижик билбес болгаш биче билдирерин 12 бөлгүмнери ажилдап турар, ында 245 кижин өөренип турар, бүгү бижик билбес болгаш биче билдир кижилерин ол бөлгүмнерде хаара туткан.

Сиген ажаап алырынын кампаниязын суму Совети эки организастан.

Он алды кижини бижикке өөреткен

Барын-Хемчик районун төвү Кызыл-Мажалыкта чеди чыл школазынын өөреникчизи Макар эртен 1950—51 өөредилге чылында ук школанын алды дугаар класын өөренип дооскан, чазын аалчыне дыштынып чоруур деп турда, анаа бодунун төрөэн чери болуп Кара-Хөлде Молотов аттыг колхозка бижик билбес болгаш бижикти багай билдир кижилерин бижикке өөредиринде культуармейжи болуп ажилдаарын дааскан.

Өөреникчи Макар ол даалганын күүседиринде хүлээп алган. Макар Молотов аттыг колхозка чеде бергеш тус-тус колхозчулар-биле беседа кылып, чугаалажып көргөн соонда оларын аразында 11 кижин бижикти шуут билбес, 5 кижин бижикти биче билдир деп чүвени то-

даргайлап алган. Ынчанга ол 16 кижини бижикке өөредиринде шитпирлеп алган. Бижик өөрениринин бөлгүмүн организастан тургускан, Макар демги колхозчулар биле недель санында үш-дөрт удаа тускай программа ёзуулар доктаамал кичээлдеп кирипкен.

Элээн үениң иштиңде культуармейжи кызымак ажилдап, колхозчулар биле бижик өөредилгезин эки чорутканынын болгаш база колхозчуларын чүткүлдүг өөренигенинин түңнелинде бижикти билбес турган 11 кижин бижикти номчуур болгаш бижир кылдыр, ынаарга бижикти биче билдир турган 5 кижин бижикти ошумчү, бижип турар кылдыр өөренип алган.

АЛЕКСАНДР ХЕРТЕК.

Школачылар бижик өөредилгезинге

Школачылар чайгы ханкүл үезинде бижик билбестерин бижикке өөредиринде алган хүлээлгезин чедишкнниг күүсеткен. Сүт-Хөл районун Алдан-Маалды сумузуңун эге школазынын өөреникчилери Дадароол, Шоннаарак олар чайгы үениң дургузунда бижик билбес турган 15 кижини бижикке өөреткен.

Кичээлдер неделяда үш катап үргүлчү болуп тургулаан, школачы

культармейжилер август 22-де бижикке өөренип турган кижилерин шылган. Бижик бөлгүмүнүн дынакчылары шуут «колхоз» деп дынтан бижээн болгаш номчулга талазы-биле базз шыгыткан. Түңнели чүл дизе, олар шуут бижикти номчу, бижип турар кылдыр өөренип алган.

О. АЛЕКСАНДР.

Тускай эртемниглериниң билиг бедидер 2 ай хуусаалыг курзу доозулган

Көдээ ажил-агыйнын область эргелелинин организастаны көдээ ажил-агыйнын тускай эртемниглериниң билин бедидер талазы-биле 2 ай хуусаалыг курс бодунун ажилын дооскан. Курска тус-тус районнардан келген агрономнар, зоотехниктер, мал эмчилери, чер башкарыкчылары 15 кижин өөренин.

Курстун дынакчыларындан Улуг-Хем районун көдээ ажил-агый килдинин эргелекчизи Поляков, Бин-Хем райондан келген агроном Абрамов, Кызыл-Мажалык МТС-тин участка агроному Огурцов, Сүт-Хөл райондан келген мал эмчизи Базыр олар конуг эки өөренин. Оа ийи дынакчылар курсту эки болгаш ортумак демдектерди дооскан.

Т. АРАНДОЛ.

Комбайн-биле он ийи чылда

Комбайнер Петр Петрович Воробьев он ийи чыл комбайнер болуп турар.

Ам ол Чаа-Хөл МТС-инге бир чыл ажыр ажилдаан. Бо чылдын дүжүдүн комбайнер Воробьев «Победа» колхозтун шөвдеринде ажаап эгелээн. Ол колхозтун 67 гектар кызыл-тазын кезип, 10 гектар кызыл-тазын баспырган.

Ам Молотов аттыг колхозтун таразын кестирип турар. Ол колхозка келгеш баштайгы хүннерде 32 гектар черин кестирген.

Комбайнеруңуңуң агрегадынын эки ажилдаанындан «Победа» болгаш Молотов аттыг көдээ ажил-агый артельдери август айда күрүнөгө дужаар тараа графитин август 25-те доозуп, сентябрын графитин күүседип эгелээн.

К. ОНГА.

Малчылар кызымак ажилдап турар

Улуг-Хем районун Ары-Узүүнде «Кызыл Армиянын 25 чыл ою» совхозтун инек малын ажаап турар малчылар боттарынын хүлээлгезин шудургу күүседип турар. Совхозтун мыйыстыг бода мал фермазын Дамбаажы удурткан, ында 308 баш инек бар.

Малчылар инектерин баш санын өстүрер дээш кызымак ажилдап, оларын ажаалгазын экижидип турар. 120 баш анык инектерин дуржулгалыг кадарчылар Солян-оол, Кунгаа Бестин-Карага одарлады, семиртип чайлаан. Инектер шымырак күштүг семиреэн.

Арты-Хемде 288 баш улуг инектерин Чамзыжык кадарган, бо эртирп турар чайнын дургузунда оон ажаап турар инектерин күш-дегели дыка немешкен. Малчылар инек бурузун бир хүнде ортумаа-биле 0,800 грамм семиртир турган, 1 килограмм чедир семиртип турган. Бызаа ажаакчызы Чөңүк бо чылын төрөэн 63 баш инектен 63 баш бызааны мени ажаап алган. Ол болза, бызааларын эки күштүг кылдыр семирткен.

М. ДӨНГҮР-ООЛ.

Доңгак Павуунун чедишкнни

Көдээ ажил-агыйнын дуржулга станциянын суралгы инекчизи Доңгак Павуу малды сүрүп одарлады дугайында дуржулга станциязын ажилдап кылган методун ажилдаашаан, чер одарына малды доруктарынын талазы-биле бо чылын кайгамчыктыг чедишкннерин чедиңип алган.

Доңгак Павуу 93 хүннерин дургузунда 60 баш анык инек малдарын одарладып кадарган дүн хүн иштиңде баш бурузуңге ортумаа-биле 1046 грамм динг дензи немелдизин алган.

Н. ВИШНЯКОВ.

Хүлээлгени эки күүседир

Сүт-Хөл районун «Большевик» көдээ ажил-агый артелинин хой малы Устүү-Ишкин деп черге чайлаан. Ында хойларын 5 котдан кылдыр үскөн.

Ол хойларын кадынын байдалын ветеринария ажилдаачылары барып көрбөй турарлар. Сөөлгү үеде хойлар шупту аскактан араан. Колхозта мал эмчизи эш Давааны колхозтун баштаар чери олче барып көөрүн хөй удаа чугаалаан. Дилеп турда безин бодунун хүлээлгезин ол күүсетпейн турар. Зоотехник Шангыр деп кижин бар. Ол бодунун хүлээлгезин күүседирин безин бодавайн турар.

Районун көдээ ажил-агый килдин бодунун чер-черде ажилдаачыларынын ажилдарын контролдап, эки удуртса чогуур.

М. ЮНДЕШ-ООЛ.

(«Правданын» мурунку чүлү).

Областың школарында чаа өөредилге чылының эгелээни

ЭРЗИН

САРЫГ-БУЛУН (телефон-биле). Эрзиннің райОНО эргелекчиси эш Чараш-оолдун биске медеглээни болза, район школарында чаа чылын өөредилге чылы эрткен чылдазынча бодаарга, элээн организаствы, эки белеткел-биле эгелээни. Бүгү школарда бо чылын школага назылыг 973 уруглар хаара турган турган. Сентябрь 1-деги медеглээни эзууга аларга, 855 уруглар боттарының өөредилгесинче шуут эгелеп кирипкен. Районду 7 санын школарының иштинде Нарын сумузунда, Нарын алдын уургайында, Сарыг-Булуңда чаа чыл школары өөреникчилер чылдазынчанын планын ажыо күөсөдип, өөредилгени турза чогуур контигентилери эзууга эгелээни.

Ындыг болза-даа, «Кызыл сыдыс» колхозта эге школарды чагы белеткелди кошкак болганы-биле бодунун өөредилгесин өске школарга бодаарга, организаствы талазы-биле кошкак эгелээни. Өөреникчилер чылдазынчанын планын ол школа күөсөдип шыдавайын турар.

Интернаттарда аш-чемнин ай курлавырларды тургустунгулаан. Оон сонгааргы үеде херекчелер аш-чемнин дугайында кемчег андан эгелеп алдынын турар. Бай-Даг болгаш «Сталинчы орук» колхозта эге школардан аңгы, өске бүгү школарда одаар ыяштың чыл курлавырлары тургустунгулаан.

Бистин школарыныс башкы каадырлар-биле бо чылың чедиштир хандырынган. Ам бисте чедишпейн турар чүве, школарын барык шуптузу кыдырааш, карандаш болгаш класс журналдары-биле хандырынмаан болуп турар. Ол дугайында областың улус өөредилге килдинге негелдени мооң мурунда каш удаа тургузуп келген бис, оовусту мынчага күөсөспээн.

Оон-биле кады, облОНО-нун ол районда төлээни эш Зубованың дамчытканы болза, август 25-тен 27-ге чедир район башкыларының өөредилге муруну чарынын чөвүлел хуралы болуп эрткен. Алаа 65 башкылар олуржуп, «эрткен өөредилге чылының түңнелдери болгаш өөреникчилерни медеглээни сагыла-чурумга кижизидерин» деп мындыг ийи чуул айтырыгны чугаалажып эрткен.

Ол ийи айтырыгларынч талазы-биле башкылар чугула санал-ондаларны берилген болгаш Сарыг-Булуң чаа чыл школарының эки башкылары Родина, Козлова, Севебеев оларнын, база Качык школарының башкылары Шадыр-оол болгаш Межова оларнын арга-дуржулга солушкунунун илеткелдерин дыннаан.

Район башкыларының чөвүлел хуралы организаствы белик денелге болуп эрткен.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК

ЧАДААНА (телефон-биле). Чөөн-Хемчиктин райОНО эргелекчиси эш Шоевтин медеглээни эзууга аларга, районун 15 санын школары чаа өөредилге чылын элээн эки организаствы эгелээни болуп турар.

Район школары өөредилге чылының баштайгы хунүнде школа назылыг 2130 уругларнын 1967-зын өөредилге-биле хаара дудуп эгелээни. Чадаананың ортума, чаа чыл школары Чыргакы колхоз школары, Дуржулга станциясында эге школа өөредилгеге хаара тутса чогуур уругларнын барык шуптузун хаара тупушаан, өөредилгени организаствы белик денел-биле эгелээни. Ынчалзажок, Занын тудушкун комбинатының чанында эге школа болгаш Шими суму школары белеткелди четпес болганынч хараазы-биле боттарының өөредилгесин сентябрь 3-те эгелээни.

Бистин бүгү школарыныс бо чылын башкы каадырлар болгаш кижизидикчилер-биле бүрүн хандырынган. Школа интернаттары аш-чем продуктуларында айда чиир курлавырлары-биле чедиштир хандырынган.

Бисте ам четпес чүве, чаа чыл болгаш ортума школарының 5-6 класстарына херекчелер орус дылдың өөредилге номяры чедишпейн турар. Ол өөредилге номяры-биле бисти дарый хуусаада хандыра дугайында облОНО, облХН болгаш ном таралдыгының областың конторазы сагыш салза чогуур.

ЧАА-ХӨЛ

КАРА-ТАЛ (телефон-биле). Чаа-Хөлдүн райОНО эргелекчиси эш Тары-Сюрюнүн биске медеглээни турары болза, районун бүгү школары сентябрь 1-де ажитынгулаан. 14 школага 1560 уруглар кээп өөренип ужурулган турган болза, оларнын 1246-зы өөренип эгелээни.

Ак-Туругунун эге школары (эргелекчиси эш Өлчей), Кызыл-Дагнын

чаа чыл школары (директору эш Кунгаалай), Кара-Сугунун орус чаа чыл школары (директору эш Копылова) өөреникчилер чылдазынчанын планын долдур күөсөдип, өөредилге чылын эки белеткелди эгелээни.

Чамдык школар өөредилге чылының организаствы талазы-биле кошкак белеткелди эгелеп киргенер. Ылангыя, Хереме эге школа (эргелекчиси эш Ымыл-оол, суму Советинин даргазы эш Борбак-оол) 57 уругларны школага хараа тудур тургаш, оларнын чүгле 30-нин өөредип эгелээни, Шаңчы эге школа 55 уругларны хараа тудур тургаш, чүгле 40 кижини чыып алган. Ол ышкаш, «Бай-Булуң» колхоз школары план барымдааларга 70 уругларны хараа тудур тургаш, чүгле 30 кижини чыып ап, хамыктын доразы болуп турар.

ТЕС-ХЕМ

САМАГАДАЙ (телефон-биле). Тес-Хемнин райОНО эргелекчиси эш Түмбүүнүн медеглээни-биле аларга, районун 4 эге болгаш 3 чаа чыл школары боттарының өөредилгесинче сентябрь 1-де эгелеп киргенер.

Район школары бо чылын ниитизи-биле 1120 школа назылыгларын өөредилгеге хаара тудур турган. Ам херек кырында 866 уруглар тус-тус школарда өөренип эгелээни. Бистин чамдык колхозтарыныс чаа тугунгулаан школар чочоока чедир-ле өөредилге чылынга белен эвес турганнар. Ындыг болза-даа, хөй-ниитинин, ылангыя күш-ажылчы колхозчуларнын кызымак ажилдааны-биле ол школар өөредилге чылыңче чогуур хуусаада эгелеп киргенер: ылангыя, Кызыл-Чыраада колхозтун эге школары.

Шуурмактын Жданов аттыг колхозта Шыдыраа эргелекчиси эге школа, Берт-Даг чаа чыл школары эки белеткелди болганы-биле өөредилге чылын организаствы белик денелге эгелээни. Ол школар өөреникчилер чылдазынчанын планын өөредилгенин баштайгы хунеринден эгелеп күөсөдип шыдапканнар.

Оон-биле кады, чаа чыл школарының 5-6 класстары болгаш чамдык эге школар облОНО-нун сагыш салбааны-биле элээн хөй өөредилге номяры, программалар, көргүзүп материалдары болгаш карандаш, кыдырааш чикектиг херекселдер-биле ыракта-ла четпес хандырынган медеглээни чогуур, Берт-Даг чаа чыл школарында орус дыл башкысы, Сталин аттыг колхозта эге класс башкысы амдыгаа чедир чок.

Жданов болгаш Калинин аттыг колхозтарда олар ыяштын курлавырлары мынчага чедир тургустунмаан. Школа интернаттары аш-чемнин продуктулары-биле ам дээринде мүн-не хандырынган. Бир эвес амдыгааштан кемчег албас болза, интернаттарда аш-чемнин ол эвээш курлавырлары удавастөнүп, берге байдалга таваржыры чадалчок.

МӨНГҮН-ТАЙГА

МУГУР-АСКЫ (радио-биле). Мөнгүн-Тайганың райОНО эргелекчиси эш Чудуктун медеглээни-биле аларга, Мугур-Аскынын чаа чыл, Каргы, Мөген-Бүрен эге школары боттарының өөредилгесин сентябрь 1-ден эгелээни. Ол үш школарга план эзууга 520 уруглар өөренип эгелээр турган болза, херек кырында 516 уруглар өөренип кирипкен.

Районун школары эрткен чылын башкылар-биле четпес хуваатынган турган болза, бо чылын шупту четте. Ол ышкаш өөредилге номяры, кыдырааш, карандаш болгаш көргүзүп херекселдери школа журузунче четчири-биле чорутунган.

Ам хамык ужур, школарнын өөредилге-кижизидилгелин бүгү ажилдарын эң таарымчалыг, доктаамал байдалга тургустунушаан, уругларнын коммунисттик кижизидилгесин херээш, эртемирнери башкыларынын идеялиг денелени экижилдип тургузарында болуп турар.

ӨВҮР

ХАНДАГАЙТЫ (радио-биле). Өвүрүнч райОНО эргелекчиси эш Балый-оолдун биске медеглээни болза, район школары боттарының ажилын колдуунда шуптузу сентябрь 1-де эгелээни. 7 санын школага 1070 өөреникчи кээп өөренип ужурулган турган болза, оларнын 688-зи өөренип кирипкен.

Дус-Дагда №2 болгаш Саглы сумузунда эге школа өөредилге чылынга эки белеткелди ужуражып, өөредилгесин өске школарга дөмейлээрге, элээн организаствы эгелээни. Өөреникчилеринч контигент планы ол ийи школарда бүрүн долган. Оон-биле кады, чаа ажитынып турар Улаатайынч эге школары район төвүнүн чаа чыл школары болгаш Хандагайты шко-

лары өөредилге чылын четпес белеткел-биле эгелээнир ийикпе өөреникчилер чылдазынчанын планы оларда күөсетиниң. Ол школарда одаар ыяштын курлавырлары чок.

Хандагайты чаа чыл школарынын директору амдыгаа чедир томуйлатынмаан болгаш орус дыл башкысы база чок. Өске школарда башкы каадырлар четче хуваатынган. Ол ышкаш, район школарынын интернаттарында аш-чем продуктуларынын эвээш курлавырлары ам дээринде Жар, ОблОНО-нун талазындан ашка шилчтпейн турарынн ужурундан ол чемперин райондан чээли-биле алган бис.

Допчузу-биле чугаалаарга, бистин школарыныстың хөй пургулуу боттарының ажилынче эки шулуудуп кирбээн болгаш өөредилге-кижизидилгелин ажилды чогууру-биле үргүлчүлдеринин таарымчалыг бүгү байдалдары бүрүн хандырынмаан. Мынчангаш, районунч партияс, совет организаствалары, ол ышкаш бүгү хөй-ниити, школарнын ажилын таарымчалыг байдалга тургузар дээш, ам-даа шынгы хемчеглерин ап, оларны бүгү-ниитиниң эзууга сагыш салышкыны-биле бүргээр ужурулган.

ТЕРЕ-ХӨЛ

ЧЫРГАЛАНДЫ (радио-биле). Тере-Хөлдүн райОНО эргелекчиси эш Сүрүманынч биске медеглээни турары-биле аларга, районун 3 школары сентябрь 1-де боттарының өөреникчилер чылдазынчанын планын чедир күөсөспэни-биле 294 школа назылыг уругларнын иштинден ам-даа 40 чыгам уруглар өөредилгеге хаара тугунмаан. Школа бүрүзүнде одаар ыяштын курлавырлары ам-даа ыракта четпес. Оон чылдагааны, черде белеткелден ыяш хөй болзажок, ону школар чаныңче дажыглап сөөртүрүн чаксы, чагы үелерде организастванын барганы-выста.

Школарынч чүгле ажиткылаан боордан башка, оларнын доктаамал ажилдар чорунга херекчелер бүгү чүдүлдер ам-даа бисте ыракта четпес. Ылангыя интернаттарда аш-чем продуктуларынын кандыг-даа курлавырлары тургустунмаан. Чүглээ эр бар боордан башка, далган, чигир дээр ышкаш чемпер кончүт эвээш, ону туржук дус безин чок. Уруглар дус чок чөм ийип турар. Районун удуртуп организаствалары, ылангыя райпо, интернаттарга чөм чагыын шагда-ла кирип турбужа, ону мынчага чедир хандырынган турар. Областың улус өөредилге килдини, облХН бистинч районунч школар интернаттарына херекчелер аш-чем продуктуларын чогуур өйүндө октадыр дугайында база-ла сагыш салбаан.

Оон ынай, школарнын орус класстарына херекчелер өөредилге номярын, көргүзүп материалдарын болгаш өске-даа херекселдерин облОНО мынчага чорутпаан. Мынчангаш, бистин школарыныстың амдыралында ол ындыг бергелерин чогуур өйүндө чайладып узуткааш, оларнын ажил-чорудугазын чогуур денелге тургузар талазы-биле биске дарый дуза чедириниң областы организастваларындан парлалга дамчытыр дилеп турар бис.

СУТ-ХӨЛ

СУГ-АСКЫ (телефон-биле). Сут-Хөлдүн райОНО эргелекчиси эш Балчырынч биске медеглээни-биле аларга, 1951—52 өөредилге чылында Суг-Хөл районунч школары ниитизи-биле 1792 өөреникчилер тургустун деп планын турган. Ынчалзажок, өөредилгени эгелээни хунүнге чедир 1673 өөреникчилер чыгып келген ийикпе, азы турза чогуур өөреникчилерин 93 хуузун чыып алган. Өөреникчилерин келишкени ам-даа үргүлчүлөвишаан.

Суг-Аскында 7 чыл школары (директору эш Комбай-оол) 1951—52 өөредилге чылында 308 өөреникчилер тургустун дээр болза, херек кырында 360 өөреникчилерин чыып алган ийикпе, азы школага өөретсе чогуур уругларнын планын 116 хуу чедир күөсөткен.

Бора-Тайга сумузунда эш Доржу директорлаан 7 чыл школазынга 305 кижини чыып өөредип планын тургаш, херек кырында 328 кижини чыып алган ийикпе, азы школага өөретсе чогуур уругларнын планын 104 хуу кылдыр күөсөткен.

Хөлчүктүг сумузунда эге школа (эргелекчиси эш Бады-Чыргал) 1951—52 өөредилге чылында 50 кижини чыып өөредип деп планын тургаш, херек кырында 62 кижини чыып ап өөреди берген ийикпе, районда дээр чөм ээлеп, мурнакчы болуп турарлар.

Колхоз чылгычызынын түңнелдиг ажилы

Тюлюш Амдырал 1949 чылдан бээр колхозчу амдыралга чурттап келген. Оон мурунда ол болза, үрмек хуу ажил-агыга чурттап чораач амдыралдын чедиммес байдалын көрүп келген.

Колхозчу ажил-агы кижилериниң ниити амдыралын бир дески чаагайжыдарынын карачангыс шын оруу деп чүвени бузуреп турарын ол чугаалап турар. Коллективтиг ажил-агынын экономиказын улам-дүрген сайзырадынын үнденин колхозчу бүрүзүнүн чүткүлдүг күш-ажылы болуп, ыччангаш бодумнун күш-ажылчы болуп өзүп келгенинч эзулуп колхозчу амдыралга көргүзөй деп эш Балган шиптирлеп алган.

Оон чугаалап турары: «бистин чаа амдырал күш-ажылды алдарын, ак-сеткилди чоруктун херээкылдыр көрүп турар, чүге дээрге, ол күш ажилдын продуктуныс чүгле бистин ниити байлакшылдыг амдыралымыска ажиткылаан турар». Колхозка киргеш, кандыг ажилга сонуургалдынын дугайын колхозтун баштаар черинге ол чугаалаан: «Мен колхозка кирдим. Ол медеглээрүшкү-дүр. Ынчалза-даа хамык чүве оон-биле шиптирлетине бергени ол эвес. Ам ажилдар херек, эзулуп туруштуг ажилдар херек. Ниитилеге ажилдап бээр ужурул мен, а ол болза, бодумга-даа эки ажилдап алганым ол болуп болгай. Чүгле ыччаарда мени эзулуп колхозчу деп санап болур. Бистин колхозуусу мал, чер ажилды-дыр. Мен мал ажилынга кирип көрейин, ол кирерде чылгычы болзумза деп күзөп тур мен. Мээн бо сонуургалдымын өөренип көрүрүн—дээр».

Колхозтун баштаар чери «күзел турда күштүг» деп чүвени көрүшкөн, эки чылгычы черле херек деп чүвени барымдалаш, оон дилээни база хандырган. Ыччангаш эш Балган колхозтун кол чылгычызы болган.

Чылгы малды кадарарынын, ажаарынын практиказын билер болза-даа, бо талазы-биле зоотехниктерин болгаш малчын иштерин сүмезин база үргүлчү алза эки боор деп бодал оон сагыжынга төрүтүнүп турган.

Оон ол бодалдары амдыралга боттанып эгелээни. Колхозтарынч болгаш совхозтарынч ниитилештирген мал ажилын хөгжүдериниң үш чыл планын күөсөдиринин херээнге эш Балган шынап-ла багай эвес килерин. Кышкы болгаш чагы оларларны бодунун кадарган маалына планнын-биле ажиткылаан келген. Оон хайгааралында белер болгаш анык маллар бодун чылдын бүгү ээлчегдеринде оларга чыл ашкан. Оларнын денгел күжү-даа баксыраваан.

Эрткен 1950 чылда колхоз 38 кулуннарны ажаап ап доруктурар планын турган. Эш Балган 43 баш кулуннарны алган, а бо чылын 69 кулуннар алдынган тургустун деп планда көрдүнгөн. Херек кырында 79 кулуннар бар. Ыччангаш колхоз 1951 чылда 382 баштан куду эвес чылгылы тургустун дээр болза, ам 415 баш чылгылыг, азы чылгы мал өстүрериниң планын 7,3 хуу ажыр күөсөткен. Колхозтун төрүүр чылгызы келир чылын 79 баштан 95 баш чедир өзөр.

Эш Балган бо чылын чылгы малды оларладышкынын база эки чоруктан. Чаын серин тайгаларже 43 хонук оларлаткан. Одарны 4 солаан. Зооветеринариянын тускай эртемирлерин ол чылгынын семирлээни эки деп көргөн.

Бо чылын колхозтун чылгызында бөдөнөчү уксаалыг аскыр келген. Эш Балган ол аскырын семирти азыраштырган. 33 бөлери тудуп эдериштирген. Ийи, июль айларда ол аскыр-биле кады 35 бөлери каткаш, тускай үзүп кадарган. «1952 чылдын май, июль айларда 33 баш

бөдөнөчү уксаалыг кулуннарны чайлаш чок алыр бис» деп ол кадарын чугаалап турар. Колхозчулар ол аскырын улуг чаагайын магадал, сонуургап турарлар. Олар оон 7—8 хар четкен болур деп турарлар, а ол херек кырында чүгле 4 хар чокшулап турар анык аскыр. Ажаалганын экинчиден оон көрүжү ындыг онза болуп турар.

Дуржулгалыг чылгычы Балганынч ажилы ам районунч малчынарнынч билдинип турар. Оон ады колхозтун болгаш районунч хундүлел самбыразынча илерээни. Оон ажилынч дуржулгалын өске колхозтарда малчынарга дамчылып турар.

«Мээн күш-ажылым халас бар-байн турар, ол бистин шуптувуска өөрүнчүг. Мээн сорулгам— колхозтун чылгызын болур-ла аргалар-биле улам өстүрөп. Ол болза, мал ажилы дээр хун-бүрү сагыш-човангыр болуп, чалгаа чокка ажилдар чоруктан хамааржыр»—деп эш Балган чугаалап турар.

Эш Балган шынап-ла күш-ажылга ынак кижиги. Эрткен чылын ол 600 күш-хүннерин ажилдап алган. Бо чылдын баштайгы чартында оон ажилдаан күш-хүнү 580 четкен.

Ам мал ажилдакчыларынын мурунда ажилдын берге үези келген. Кыштын харлыг, айылдыг соогу чокшулап кел чоруур. «Мен келир кижин малдарын оларлардыр черлерин база-ла планын турар мен. Хар чаап, улгадыр үеге чедир хем ишти оларларны ажиткаар. Дагларнын болгаш даглар бөлдеринин оларын баштайгы чымчак хар сугады ажиткалап, олар содуур мен. Чогум кышкы үезин соогу күштели бээрге, Ортаа-Хемнин даглар ажилын оларга ажиткаар деп турар мен». Эш Балганынч бо планы база-ла кончуг шын болуп турар.

К. ОНГАА.

Редакцияга чагалаар

Чагыкчыларнын чагыткан солуннарнын чогуур өйүндө тарары

Чоннун чагыдып алган солуннарнын чогуур үезинде тарарын бээриниң ужур-дузаны биске чер-ле билдинтир. Көзөңгөн колхозчулары областа болгаш бистин Төрөөн чуртувуста база бүгү делегей байдалында болушкуннарны хун-бүрү билип ап турарына улуг сонуургалдылар.

Бо чугула ажилды Улуг-Хем районунч Көк-Чыраада Ленин аттыг көдээ ажил-агы артелининч удурткучлары болгаш районунч харылаа конторазы багай боттандырып турарлар.

Колхозтун ажил-ишчилери барык-ла шуптузу яны-бүрү солуннарны чагытканын, а ол солуннарнын үнген ээлчеглиг дугаарлары чагыкчыларга чогуур үезинде четпейн турар. Олар июль айнын эгезинден бээр солуннарны албааннар.

Колхоз район почтазынын мырнай чанында кирезинде бо арзынча солун дажып харысалгалы почтазы тургустунмаан. Чагыкчылар болза, почта дымжылганынч озылган четиклейн солуннар боттары-ла барып ап турарлар. Почта болза,

шак ындыг таварылга болуп келген кижилерге бүгү чагыкчыларнын солуннарнын берип турар.

Ыччангаш амгы үеде солуннар суму Советининч даргазы Дарыйнын, колхоз даргазы Лопсаннын, партия эге организастванынч секретари Белектин, комсомол эге организастванынч секретари Темир-оолдун шкафтарынын кырында овааланы бергилээни чыткылаан.

Олар солуннарны чагыкчыларга чедирер актив тургустунмаан. Солуннарда бижитинген чамдык амгы үеге дарый ажил-дузалыг материалдар эргижерей бээр болду бе, солуннарны чагыкчы ээлринге дүрген чедир херек деп чүвени олар шупту бодавайын турарлар.

Бо дугайында колхозтун удурткучлары боттары буруулуг болуру чугаажок. Ыччангаш олар ам мон сонгаар большевик парлалганынч ужур-дузанын ханызы-биле үнелеп, чагыкчыларнын негелденинче таарымчалыг байдалды тургуса чогуур.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Колхоз баштаар чер сагыш салыр херек

Ам бо үеде өөдөө ажил-агы чылдын эң-не чугула, харысалгалыг үези—дүжүт ажаап алышкыны ийдиң-не чоруп турар. Сут-Хөл районунч Калинин аттыг колхозтун баштаар чери бодунунч автомашинанын чөп ажиткаар, оон чөлаачыныга болур-чогуур дуза көргүзөр талазы-биле сагыш салыр чугула негетинин турар. Күрүңгө дужаар тарааны тараа белеткеленинч пунктузунга автомашина-биле саат чокка чедир хемчеглерин ап чорудар.

Колхозтун автомашиназынын чөлаачыны Конгар бодунга ошаанчкан ажил-хүлээлгезин шудургу күөсөдип келген. Ындыг турбужа, колхоз баштаар чери бодунунч чөлаачыныга дуза көргүспейн турар чүдү бар, оон шалынч чогуур өйүндө бербес, ону доктаамал чурттап оран-бажын-биле хандырыбайн турган. Ылангыя автомашинаны кынар, чаар материалдары-биле четче хандырбас чорук база бар. Чөлаачы Конгар ажилга кызыкмак, машиназын үргүлчү септеп ап турар кижиги-дир, колхоз баштаар чери ачаа дуза көргүзөр дээр сагыш салыр ужурулган.

О. АЛЕКСАНДР.

Садыгжы Дагбаның харысалга чогу

Сут-Хөл районунч Хөлчүктүг сумузунда магазин эргелекчиси Дагба ак-сеткилди эвес эң-не харысалга чок ажилдан турар. Райполдан бараан сөөртүп аларын Дагба уткан, ыччангаш чурттакчы чоннун херекчээр бараанын шай, таакпы, пөст, от аймаа сөөлгү үеде оон магазинде ховартап турар.

Чут-ле оон бодунга идеген каан хөй ниитининч өңүзү Дагба каан хамаан чок ажиткап турар. Бир көөрге оон каады Дарбаган-даа, бир көөрге каадынынч дымказы Хоор-даа садылай берген турар. Дагбаның өске кижилер эвилдеп алгаш үргүлчү аргалары чачыл болган, ээртир аргалык алгаш, «Магазинде бараан чок, кым арага садып алыр болза, мен ажиткаар-ла» деп чулчуруп олурар.

Бодунунч харысалга чок багай ажилы-биле совет садыгнын ат алдарын чурттакчы чоннун ортузунга баксыралар турар партия кежигүнү Дагба оон хамааржып турар партия организастванынч шынгы хемчег күлээдир чугула.

Сумуда садыг ажилы ол хире бай-бир турда суму Советининч даргазы Содунам ону херекке албайн көрүп олурары база шын эвес.

К. БАДЫ-ЧЫРГАЛ.

К. САТ.

Чоннун негелдесин хандырап

Ниитининч социалисттик өңүзүн камгалаары шүгү, прокуратура организастванынч ыдыктыг хүлээлгези. Бо талазы-биле бодунунч хүлээлгезин Чөөн-Хемчик районунч улус шүгүзү багай боттандырып турар.

Делегейде болуп турар чоруктарнын допчулалы

Тайбынны Пактызы дээш!

Беш улуг күрүнелернин арасында Тайбынны Пактызы чарар дугайында Тайбынны Бүгү-делегей Чөвүлелини Кыйгырынын адаанга ат салышкынарнын чыдааны Совет Эвилелинге сентябрьда эгелээр деп Тайбын камгалалынын Совет комитетинин пленуму шиптир үндүргөн.

Тайбын камгалалынын Совет комитетинин шиптир—улуг ужурудузай болушкуну. Совет улустун тайбынны күзөл-сорууну, тайбынны херези быгыкларынга оон хажык чок белеини болгаш дайын кыпсыкчыларын үредекти ажал-чорудугазына шаптык болурун ол шиптирде тодаргайы-биле илеретинген.

Империалистер бүгү делегейин харылзааларын нарыдадырып язы-бүрү арга-биле күштелдирип турар. Америк империалистер корей айтыртын тайбынны-биле шиптирлээринге удуурап, Барын Германияга болгаш Японияны каттап боо-чепселээрин ажалы-биле чорудуп турар. Барын талакы күрүнелерин башкарыкчы бөлүктөрү агрессивтиг Атлантика пактызынын хемчээлин калбартып, алче Турцияны, Грецияны, франкочу Испанияны кирип тартып аларын күзөл турар. Чер ортузу далайын шериг блогун болгаш Ожум океан агрессивтиг эвилели тургузар планнарын дескиндер дүвүрээзинер соксавайн турар.

Дайын кыпсыкчылары хөлөзелини чер шеригтер тып алып дээш оралдажып турар. АКШ-тын шериг министри Пэйс болгаш армиянын штаб начальниги Коллинс Канаданын шериг министри Клакстон-биле чажыт чугаалажышкын кылдып турар. Сентябрь 15-те Канаданын найсылды Оттавага дайын кыпсыкчыларын ээлчеглиг следу Атлантика эвилелини чөвүлелинин сессиясы ажытынар, ажал мөөн сиккаар чепселээшкенин хөйү-биле бүдүрүп үндүрүп болгаш Турцияны болгаш Грецияны Атлантика блогунга кирип дугайында айтыртып көөр.

Дайынны чидиглеп турар аймыкка улустар тайбынны камгалар боттарынын идеялык чорудулгаларын күштенилгени-биле харылап турар. Тайбын талакыларын массалык базасы үзүктөл чок калбарып турар. 450 миллион хире кижи Тайбынны Пактызы дээш саналын киригич. Ол дээрге болза, 450 миллион кижилер бүгү делегейин харылзааларын чаа дайынны ажалын чаладыр кылдыр, туруп турар нарыдаашкыны чок кылдыр, күрүнел арасында экономик болгаш культураны харылзааларын нормалдык хөгжүүрүгө төгүм болуп кылдыр таарыштырарын негеп турар.

Тайбын дээш улустарын шипчээшкенин хүн-бүрүде калбарып, күштөйлү турар. Тайбынны Бүгү делегей Чөвүлелини кыйгырынын адаанга ат бижидилгелеринин талазы-биле кампаныны Совет Эвилелинге чорудары — ол шипчээшкенин моон сонгаар калбарыны, оон кирижкчилерин сырый катыштырарына болгаш дайын кыпсыкчыларын кем-бурууду чоруктарын сойгалап илередиринге түгүм болур.

Америк хоойлу үндүрүчүлери болгаш маршалдыктык чурттар

АКШ-тын сенатазынын үндүргөн хоойлузу болза, маршалдыктык күрүнелерин Совет Эвилелин болгаш улус демократиязынын чурттары биле саднынга америка хыялданы күштелдиреринге угланган барын талакы европа чурттарынын башкарыкчы бөлүктөрүнде улуг дүвүрээзини үндүргөн.

Маршалдыктык чурттарга дашкаар бараан үндүрүн таарыштырар айтыртып шагда-ла онзазы-биле чидигленген. Оларга үлөтүрүп продукциязынга доллар зонасы деп адаар рынок барык чедимче чок болу берген. Маршалдык планынын дузаанда богдунун чыдар күрүнелерге Совет Эвилели болгаш улус демократиязынын чурттары-биле саддыглар чорук дөлгем эжи болуп турган. Ону дуглап кааны Барын Европа чурттарындан хөй чүүд бараан сайгарып кирип карачангыс арганы узуткап, АКШ-тан бараан бээрлерден ол чурттарнын хамаарылгалык болурун улгатырып, оларнын эконом талазы-биле чөгөнгөн артышкынарнын узуткап турар.

Америк капиталдын жаркы чаа базышкыныга боттарынын хөйү чогун, дүвүрүп турарын бо удаазында барын европа күрүнелеринин

башкарыкчы бөлүктөрү чажырагынынды-ла белен эвес.

«Чөөн европа чурттарыне бараанын 250 чүүдлерин дашкаар үндүрүн бүрүнү-биле хоругдаан Англияга садыг кызыгаарлашкынын моон сонгаар чорудары бак чорук болур» деп Англиянын садыг министри Шоукросс меделгээн.

Шоукроссту бо чугаазын тайылбырлашсаан, неделя санында үнер америк «Юнайтед ньюс энд уорлд рипорт» сеткүүд «Чөөн Европа-биле садыг дугайында айтыртып англичаннар Вашингтон-биле таарышпас аппаар» деп түнөөл кылган. Бо садыг Англиянын амыдырал талазы-биле сонуургалын меделгелешсаан, синтетистиг каучук бүдүрүп үндүрүн бодунун чуртунга калбарып турар АКШ Малайядан бодунун садып алышкынын улам-на кызырып турда, Англия Малайянын каучукун сайгарар рынокту хереглеп турар деп ол солун айтып турар.

Европа аразынын садыгынга америк киржилге Италиянын үлөтүрүп бөлүктөрүнде дыка таарышпас чорукту шагда-ла үндүргөн. Бо чылдын майда-ла «Дер абенд» деп австрия солун Римден дынадыгында меделгелеш турганы: «Ажыл-агыга улуг ужурудузай болгаш бараннары Италия ССР-ден ап турарын италиян үлөтүрүчүлөр меделгелеш турар. ССР-биле садыг харылзаалары Италияга амыдырал талазы-биле чугуда болуп турар болгаш Италиянын үлөтүрүп болгаш садыг бөлүктөрүнде күштүг деткимчени ап турар.»

ССР-биле садыг харылзаалары болза, АКШ-тын агрессивтиг садыг политиказы дыка берге байдалда киригич бичи Данияда күштүг деткимчени ап турар. «Дания болза, Барын Европа чурттары-биле садыг харылзааны чокка туруп шыдаас» болгаш Дания үлөтүрүп болгаш келээ ажыл-агыга кончук чугула, үлөтүрүп барааннары ол чурттардан ал турарын Даниянын даштыкы херектер министри Оле Крафта меделгээн.

Америк хоойлу чогадыкчыларынын Совет Эвилели болгаш улус демократиязынын чурттары-биле Барын Европанын садыгынга херим тургузар болгаш оозу-биле Барын Европанын кулдангышкынын чаа илчирбизин салыр дээш оралдажышкынары маршалдыктык бөлүк чурттарда удуурапшыкына таарышкан. Ол чыгынын-биле чалабарышты американын реаксылык партиялары АКШ-тын барын европа хайраатылары Вашингтоннуң садыг айтышкынарнын күсседир белеини илередип турар.

«Барын Европа этинмес когаралдарга таарышпайн тургаштын база экономик амыдыралын долзуу-биле үрээр чорукту үндүрбейн тургаштын барын европа чурттарындан алыр барааннардан ойталап шыдаас» деп чевени «Нью-Йорк таймс» солун миннир аргалык болуп турар.

Барын европа чурттарынын дүрүм өзүгаар экономик эргелеринге америк империалистерин чаа кызыгышкыны АКШ-тын башкарыкчы бөлүктөрүнге багай уржуктары таарыштырар чорукче киригени илден. Барын Европанын экономик амыдыралынга АКШ-тын кирижип турар чоруунга хөйү чок чоруктар улгатып турар. Барын Европа чурттары-биле болгаш АКШ-тын аразында чөрүлээлр чидигленген.

Барын Европа чурттарынын амыдыралчы эрге-ажыктары бүгү делегейин экономик харылзааларын каттап тургузарын болгаш хөгжүдөрүн чүткүлдүү-биле негеп турар. Кандыг-даа америк «хоойдулар» ол негелделерин чугаалажыр хүн айтырындан уштуп шыдаас.

Блэкпульге болур конгресстин мурнунда

Сентябрь 4-те Блэкпульге, англи тред «юнионнарын» чыл бүрүде болур конгресс ажытынар. Лейбористтик чактыктын политиказынга «калбак деткимчени» кылырын болгаш эмин эртер чепселенир чоруктун программасын боттандырынынга «өлүм-чидимге» белеин көргүзөр дээш тред «юнионнарын» реакциялы баштыкчылары каш айларын дургузууда ол конгресске белекенип келген. Блэкпульга болур конгресске яныз-бүрү тред «юнионнарын» кириген резолюциялары болза, оларнын ол бодап алган шипинин салым-чаяны кандыг болурун профвеледлерин режиссерларын боданыр чорукка албадан.

Ол резолюциялар лейбористтик чактыктын шипини болгаш даштыктык политиказынга ажалын массаларнын таарышпайн турар дугайын, Англиянын ажалчы чоннары болгаш

лейбористтик баштыкчыларын аразында ханылап турар бустуушкун дугайын чугаалаар арганы берип турар.

Чижээ, химия, машина тудуунун, судно тудуунун үлөтүрүнүн ажалчыларын, тудук техниктеринин болгаш шуткукчуларын профвеледлерин тайбынны хандыраын негеп турар резолюцияны илдеп үндүргөн. Барын Германияны болгаш Японияны бо резолюцияларда шыгы шүгүмчүлөгө таарыштырып, франкочу Испания-биле кандыг бир эвилел кылырынга удуурапшыкынын илередип турар.

Демир орукчуларын национал профвеледи, садыг четкизинин ажалдыкчыларын профвеледи болгаш өске-даа профвеледлер боттарынын резолюцияларынга өртктерин болгаш ажал төлеверин хынаар боттуг хыналданы чорударын негеп турган.

Ажыл төлеверин бедирер дээш демисел англи профвеледлеринин бүгү кижигүн массаларын хаара туткан болгаш ажалчы чон массаларнын таарышпас чорун болгаш Англияны соксаал чоругу-биле дайызырак болдуларын уламчыларын кошкадыр формуланы тыпкан турарын тред «юнионнарын» британ конгрессинин чиниге чөвүлелини реакциялыг удуурапшыкы, база ол ышак лейбористтик баштыкчыларын нарын сорулганын мурнунда тургускан.

Ол формуланы тилээр чорук, Блэкпульге конференцияга көөрү-биле кол чөвүлелини кирип турар «баштайгы илеткелди» болгаш Блэкпульге конгресске болгаш лейбористтик партиянын Скарборога октябрьда болур конференциязынга лейбористтик партиянын күссекчи комитетинин «политиктик меделгелин» төртүргөн.

Бо документилер барын социалистерин өскерликчи политиказынга ийи аразын меделгелдерин болгаш демагогиктиг азаашкынарнын анаа-ла холумактары болуп турар. Англиянын ажалчы ангызын ажал төлеверин бедирер дээш өскөдүп турар демиселин чактыктын чөпшээрэн кызыгаарындан дашкаар үндүрбес «өй-тап оппозицияны» унувуче кирип оралдажышсаан, «баштайгы илеткелди» авторлары «ажыл-телеверин бедиреринин чугулазынын» дугайында каш сөстөрүн ышкыган.

Ынаарга олар, англи ажалчы чоннарын яды-дурегин байдалын кол чылдагааннарын дугайында, боо-чепсекти эмин эртер хөйү үндүреринге Англиянын кирижилгенин дугайында харын чуну-даа чугаалаваан, ону консервативтик партиянын талазындан бүрүнү-биле чөпшээрер турар. Чиниге чөвүлелин илеткелди «хөй санныг кадык болгалдары» кирип турар болгаш оон кири чөвөн болза, «катап чепселээшкенин программасынын болгаш оон хемчээлдерин дугайында шүгүмчүлөдиг чугаалар ында чок» деп «Дейли мей» солун меделгээн.

Ол-э «ки бодап» деп адаарда лейбористтик партиянын күссекчи комитетинин «политиктик меделгели» кирип турар. «Бистин бир дугаар хүлээлгенис — тайбын» деп коя болгаш чектелчек атты күссекчи Комитет бижий турар, бо меделгел Англиянын эмин эртер каттап боо-чепселенирин яныз-бүрү хөөн-биле мактап ирлап турар. Ажалчы ангы бодунун байдалын ажал төлеверин бедирер дээш демисел-биле экижидип алып эес, а харын чурттап амыдыраарын өрттөн улгатырар болгаш ажал төлеверин кудуладарыне кирип, херек кырынга каттап боо-чепселээшкенин ол-ла программанын хандырып турар «бүдүрүлгени калбартыры-биле экижидип ап болур деп лейбористтик документинин авторлары бадтыкап турар. Лейбористтик баштыкчылар сес кырынга ажалчыларга «тайбынны» аазышсаан, херек кырында боо-чепселээшкенин эмин эртер хөйү үндүрерин дүргелдер дээш ажалчыларын дарлаарын улам-на күштелдирерин оралдажып турар.

Чиниге чөвүлелин «баштайгы илеткелди» болгаш лейбористтик удууручуларын «политиктик меделгели» англи ажалчыларын меделээр, ажалчы чоннарын амыдырал байдалын эргези дээш оларын өзүп турар демиселин көргүзөр күзөлдиг болуп турар.

Тайбын дээш база амыдырал чуртталганын деннелин бедирер дээш калбак ажалчы чон массаларнын өзүп турар шипчээшкенин мурнунга англи барын социалистерин улам-на дүвүрүп турарын ол күзөлдилердип турар.

В. ЛИНЕЦКИЙ.

Улус демократиязынын чурттарында

Кыдатта демир-орук тудуушкуну

ПЕКИН. Сивьхуа агентилелинин Чундин корреспондентинин дамыдып турары болза, сентябрьн 1-де Чундин-Юнчуань участогуна 164 километр дуртуг демир-орук шамчээшкени Чундин-Чинду демир-орук ажитынган. Чундиннин барына талазында 230 километр хире черде, удавас Лучанга челе

бээр, өске участоктарда демир орук тудуушкуну дүрген темпи-биле чоруп турар.

Хөмүр-даш шахтылары, черепица кылдыр заводтар, электри дерилгелери кылдыр заводтар болгаш химия заводтары боттарынын бүдүрүлгелерин каттап тургузуп турар болгаш калбартып турар.

Ажылчы чоннарын кадынын дугайында сагыш-салышкын

БУХАРЕСТ. Буржуаз-помещиктик Румынияга илерини болгаш бичи урууларын кадынын камгалаан албан черлери чок турган. Бо үеде Румынияда 953 божуур бажынар бар: уруулар эмнелгелеринде оруннарнын санын 1944 чылдын деннели-биле алдырга беш каттап улгаткан. Сөөлгү беш чылдын дургузунда көдөзгө 240 уруулар диспансерлери болгаш эмнелге салбарлары ажытынган. Илерин болгаш бичи урууларын кадынын дугайында Румыниянын ажалчы партиязынын

болгаш чазаанын үргүлчү сагыш салып келгенин деннелинде урууларын аарып чоруу Румынияда каттап кудулаан.

Ам чуртта 1938 чылга бодаарга 75 каттап хөй түберкулээ диспансерлери бар болгаш он-он түберкулээ санаторийлери ажытынган. Бо чылын дыка хөй санныг профилактика пунктуларынга түберкулээка удуу 1250 ажыг тарылгаларын чоруткан. Түберкулээтан аарыыр чорук өзээ-жеп турар.

Венгрияда культура болгаш клубтар бажынарнын тудуу

БУДАПЕШТ. Улус демократтик Венгрияда ажалчы чоннарын культуруг байдалы хүн-бүрү өзүп турар. Моон-биле чергелештир культуранын оран суур арын тургузары чүгө хоорайларга эвес, харын ажалчы суурларга, бүдүрүлгелерге, МТС-тер суурларынга болгаш курувенин чер ажал-агыгынга тургузарын дугайында негелде тургузулуп келген. Совет Эвилелини үлөтүрүп-биле мында орудар, культура бажынары, клубтар, кызыл буудуннар тургустунуп турар. Эрткен чылдын төвчүзүндө 588 культура бажынары болгаш клубтар турган. Ам оларнын саны ийи

каттап өскөн. Культураның чаа оран-ажынарын тудууна ажалчы чон кирип турар.

Культура бажынарында болгаш клубтарда дыка хөй бөлүмнөр тургустууга. Ылангыя музыканын, ырнын, орус-дыл өөрениринин болгаш өске-даа бөлүмнөр бар. Лж-ция, беседалары ында эртирип турар.

Венгриянын улус республиказынын улус ажал-агыын хөгжүдөрүнүн беш чыл планында бүдүрүлгелерге, суурларга болгаш хоорайларга культура бажынарын болгаш клубтарын санын 3.500 чедирер деп айтыкан.

Албанияда кадык камгалалынын хөгжүлдеси

ТИРАНА. Шаандагы Албанияга эмчи дузаламчызын чүгө дарлаар ангынын эжелекчи төлөөкчилери ажылап турган. Чуртка тургустунган улустун эрге-чагыргазы ол-ла дораван ажалчы чонун кадыкчы улуг кизээнгейин салган. Кадык камгалалынын хереглелинге акшаладырышкын он-оч, чүс каттап өскөн. Бир эвес 1939 чылда кадык камгалалынын хереглелинге күрүнө бюджетти чүгө 1.443 муң лек (акша) кылдыр көрдүнгөн турган болза, 1946 чылда улус бюджетти 84.511.283 лекти, 1951 чылда 402.021 муң лекти ол хереглөгө көргөн.

Ам чуртта республика ужурудузайыг 2550 орунунг 13 эмнелгелер, чер-чер ужурудузайыг 1044 орунунг 30 эмнелгелер, 332 поликлиника калар болгаш амбулаторийлер, база маларийге удуу, түберкулээтүн, кеш аарынын 68 диспансерлери, түберкулээ аарынын 3 санаторийлери бар. Эрги Албанияга чангыс-даа дии эмнээр черлер чок турган болза, ам оларнын саны 35 чедир санатынын турар. Ол бүгү албан

черлери ажалчы чонун хереглелин хандырып турар.

Күрүнө албан болгаш бүдүрүлгө черлеринин бүгү ажалчынары болгаш албан хаагычтары медицинанын халас дузаламчызын алдыр дугайында хоойлузу 1948 чылда чарлап үндүргөн.

Ол чорутууган хемчеглерини түнелинде чонун аарып чоруууну хуузу кончук кыздырылган. Чижээ, маларийден аарып чоруктун хуузу 1938 чылда 60 хуу турган болза, 1951 чылда 21 хуу чедир өзээ-жезн.

Илерин болгаш бичи урууларын кадынын камгалалыне улуг сагыш салдыган.

Улусчу режимге удуу үеде Зонага чангыс-даа божуур бажын, уруулар эмнээр чангыс-даа албан чери чок турган. Ам божуур бажынар, эмнелгелер чанында оон салбарлары барык-ла хоорай бүрүзүнде тургустунган болгаш херез-женнерин база урууларын дыка хөй консультациялары тургустунган.

Ыяш олуртуушкуну

ТИРАНА. Чуртту хостаанынын соола Албаниянын күш-ажалчы партиязы болгаш улус чаза Албаниянын ыяш ажал-агыын калбартыры болгаш экижидеринче угланган элөө хөй хемчеглерини ап чоруткан. Улус эрге-чагыргазынын бири беш чылынын үезинде ыяш олуртуушкуну 2.739 гектар чегре чоруткан болгаш багай байдалга турган 3.352 гектар арыгларын корум-чурумга кириген.

1951 чылдын мартта Албаниянын улус республиказынын министрлер чөвүлели болгаш Албаниянын күш-ажалчы партиязынын Топ Комитеди ыяш олуртуушкунуну болгаш арыгларын байдалын экижидеринин беш чыл планын хүлээп алганар. Бо план өзүгаар беш чыл дургузууда ыяш

олуртулганын 8.800 гектар чегре чорудар, даг сугларын хөзүгө болгаш арыга үредекти чоруктары чок болдулар сорулга-биле 19 муң гектар арыгларын корум чурумга кирип деп доктааткан. Албанияга дайын мурнунда чүгө чангыс ыяш ажаар чер турган. Амгы үеде оларын саны 17 болуп турар. Бо чылын 6 миллион ажыг олуртур ыяштар белекетинген турар.

Эртемнөр институту ыяш министрство-биле кады, совет үлөтүрүн эдербишсаан, хову камгалалынын шөлтерин тургузарын айтыргалары өөренип көөрү-биле ажал чорудуп турар. Бо сорулга-биле 9 үлөтүргө участоктар организаастатынган.

(СЭТА).

Бразилияда банк ажалдыкчыларынын бүгү-ништи ажал соксадышкыны

НЬЮ-ЙОРК. Ассошэйтед пресс агентилелинин корреспондентинин август 31-де Сан-Паулодан меделеп турары өзүгаар алдырга, августун 29-та Бразилиянын банк ажалдыкчыларынын профвеледи бүгү ништи

ажыл соксадышкынын чарлаан. Ажал соксадыкчылары ажал төлеверин 40 хуу улгатырарын негеп турарлар.

(СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Улустун армиязынын Кол командылалынын дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореянын улус-демократтик республиказынын Улустун армиязынын Кол командылалынын сентябрь 3-те дамычкан меделээни-де чугаалап турары болза, Кореянын улустун армиязынын катышкышкынары кыдат эки-турачыларын сырый деткимчен-биле фронтунуң бүгү участоктарынга америк-англи эжелекчилерини шериглеринин болгаш лисыманчыларын атакаларын чедишкенин-биле ойтур шаап, дайынга дыка чидиргилерин таарыштырган.

Чөөн фронтуга Улустун армиязынын камгалалын чаа таарыштын оралдашкан дайынга удуу Улустун армиязынын кезектери кадыгдошкун тулчуушкуннар чорударын үргүлчүлөп турган.

Сентябрьн 3-те Пхеньян, Йонсан, Хванчжу, Саризонь, Сонин болгаш Сохынны араатанзы-биле бомбалап турган дайыннын 13 самолёттарын, адыгы-ангылар алдара адып бадырган.

(СЭТА).

Кэсоннун хамаарышпас зоназын америк самолёттарын чаа үрээни

ПЕКИН. Кэсондан Сивьхуа агентилелинин корреспондентинин меделеп турары болза, сентябрьн 1-де 00 шак 30 минута турда америк самолёт Кэсоннун хамаарышпас зоназынче үрөп, генерал Нам Ирвун турган бажынын кырынче ийи бомбаны ооктаан. Ол бомбалар генерал Нам Ирвун бажынындан 500—600 метр хире черге кээп дүшкөн. Кореянын Улустун армиязынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларын төлөөри ол бомба көөп дүшкөн черин истапкынап көөрү-биле өске-талавын төлөөкчилер чорударын дыпчаткан.

(СЭТА).

Ат салышкынын уругвайда чылдазы

ПРАГА. Телепресс агентилелинин дамычдып турары болза, беш улуг күрүнелерин аразында Тайбынны Пактызы чарар дугайында Тайбынны Бүгү-делегей Чөвүлелини кыйгырынын адаанга 137.025 ат салышкынары Уругвайда шагда-ла чыдыган.

Тайбын талакыларыннын нацисал конгрессинин ажалдарында чедир 250 муң ат салышкынарын чыдырдып, ат салышкынарыннын саны улгатырар деп Уругвайнын тайбын камгалалынын национал комитеди шиптирлээ.

(СЭТА).

Барын Германияда улустун саналын ап турар

БЕРЛИН. АДН агентилелинин дамычдып турары болза, августун 25-те саналын алган Барын Берлиннин 9717 чурттакчыларын шиптинден 9011 кижи каттап боо-чепселээшкениге удуу болгаш 1951 чылда Германия-биле тайбынны керээзин чарар дээш саналын чугаалаан.

(СЭТА).

АКШ-та дагжыларнын ажал соксадышкынын үргүлчүлөп турар

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-та металл руда үлөтүрүп дагжыларнын болгаш металл эвдиркичилеринин хамаарыга чок профвелединде кирип турар 58 муң дагжыларнын ажал соксадышкынын үргүлчүлөп турар.

Президент Трумэннин чугаазы болгаш ажал төлеверин бижылдарын чөвүлелин бижимел айтышкыны тура-даа, ажалчынар ажал төлеверин улгатырар дугайында бодунун негелдерин күштелдирип, ажал соксадышкынын үргүлчүлөп турарлар. Улөтүрүн ол-ла адырынче демир-орукчулар эштелгенине кирип турар 42 муң ажалчынары болгаш өске-даа профвеледлер болза, ажал соксадыкчылары-биле чангыс эп-катышкынын демдээ болдуруп, ажал соксадыкчыларын ту-гусканы танчыла отрядтарын шугумун чаа-таварып эртеринден ойталап турарлар.

(СЭТА).

Харысалгалы редакторнун хүлээлгенин күсседип турар

Б. Д. ХӨВӨЦМЕИ